

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 678

TÜRKİYE III. DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER

28-30 EKİM 2005 / ANKARA

Ankara - 2007

Çocuklara Kitabı Sevdirme ve Okuma Alışkanlığı Kazandırma

Sevde Sevan Usak
Mavi Uçurtma Kitapları Editörü

Çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmada birçok etkenin devreye girdiği söylenebilir. Kültür ve eğitim ile ilgili bakanlıkların politika ve çalışmaları, okul öncesi ve ilköğretim kurumlarının eğitim politikası, eğitimciler, ailenin tutumu, yayıncıların çocuk kitaplarına yaklaşımı, yayınlanan kitapların kalitesi -içerik, estetik, baskı-, fiyat politikaları bunlardan birkaçı olarak sayılabilir. Ben bu tebliğde, yukarıdaki etkenlerden sadece biri olan "ailenin çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmada karşılaştığı zorluklar"a karşılık pratik, uygulanabilir bilgiler sunmayı ve kitap okuma alışkanlığının temelini atılmasına yardımcı olmayı hedefledim.

'Kitap okuma alışkanlığı' ifadesi her ne kadar çocuğun kendisinin kitabı okuması fikrini çağrıştırıyorsa da, bu alışkanlık anne-babanın etkisiyle bebeklik döneminden itibaren kazanılmaya başlar. Bu yüzden sunumumda bebeklik dönemi, okul öncesi dönem ve okul çağı dönemine ayrı ayrı yer vermeyi daha doğru buluyorum.

1- Bebeklik Dönemi

"Çocuklarımıza ilk ne zaman kitap almalıyız?" sorusunun cevabı; "Bebeğiniz bir nesneyi elle tutabildiği zaman" olacaktır. "Peki çocuğumun ilk kitabı nasıl olmalı?" sorusunun cevabı ise; "Pek çok yönden ilgi çekici, rengârenk ve oyuncaklarla rekabet edecek durumda olmalı" şeklinde olacaktır. Bebeğin kitapları bu dönemde onu oyuncaklarından ayırabilecek kadar ilgi çekici olmak zorundadır. (Bu kitaplardan bazı örnekleri çocuk yayınları sergisinde görmemiz mümkün.)

Bu arada kitabı bebeği ile tanıştıracak annenin bebeği ile ilgili bazı sorulara cevap verebilmesi gerekir. Anne, bebeğinin gelişim özelliklerinden haberdar mı, onun neler yapabi-

leceğini biliyor mu, ilgilerinin farkında mı? Bu sorulara verilecek cevaplar bebekler için yapılacak kitap tercihlerinde önemli kriterler olacaktır.

Altıncı aydan sonra bebekler artık iki parmağını nesnelere tutup kaldırmak için kullanabilirler. Bebekler artık parmaklarını bir şeyin içine sokabilir ya da parmakları arasında bir kitabın sayfasını tutabilirler. Bu beceriyi kazandıklarında kitap sayfalarını çevirmeyi başayacaklardır. -henüz art arda her sayfayı düzenli çevirmesi mümkün değildir.- İnce sayfaları parmaklarının arasına yerleştiremeyen bebek için en ideal sayfalar da kalın karton sayfalar ve bez kitaplardır. Yine bu aylarda bebeklerin en çok ilgisini çeken şeylerden biri kâğıtlardır. Kâğıdı buruşturmak, yırtmak, ağza götürmek, çiğnemeye çalışmak bebekler için en zevkli uğraşlar arasında yer alır. Bu sebeple emilmeyen, çiğnenmeyen, yutulmayan karton ya da bez kitapları tercih etmek yine daha uygundur.

Bu aylarda kitabın işlevi; kitapta gösterilen resimleri -her sayfada tek resim- adlandırma ve resme dikkat çekmenin dışına çıkmaz. Kitapta resme ait tek bir sözcük vardır. Ayrıntıların olmayan resimlerin bulunduğu bu kitaplar, belli bir temanın işlendiği metinli kitaplara geçiş sağlarlar. Kitapla tanışmayı sağladığı için de bu kitaplara "ABC kitapları" adı verilir.

Bebeklerin çevrelerini yeni yeni tanımaya başladıklarında en çok hoşlarına giden kitaplar, içinde alışık oldukları nesnelere yer aldığı kitaplardır. Anneler bebeklerine kitap seçerken bu ayrıntıya dikkat etmelidirler. Eğer bir bebek önündeki kitaba ilgi göstermiyorsa, bunun sebeplerinden biri de kitapta ona tanıdık gelmeyen, ilgisini çekmeyen nesne resimlerinin bulunmasıdır.

Bir yaşına yaklaşan bir bebeğin yetişkinleri dinlerken resimlere baktığı görülebilir. Bazı bebekler sesli kitaplardaki sesleri tekrar edip -köpek sesi, araba sesi v.b- gördükleri nesnenin ismini söylemeye çalışırlar. Bu dönemde sesli kitapları evde buldurmak önemlidir. Bebeğin yeni kelimeler öğrenmesi için ona tekerleme ve şarkılar söylemeyi, onunla konuşmayı ve kitaplardan yararlanmayı unutmamak gerekir.

Bebekler bir yaşından sonraki ilk altı ayda söylenenleri daha fazla anlamaya başlarlar. Bu arada kullandıkları sözcük sayısında da bir hayli artış olmuştur. Yine bu aylarda çocuğa kitap okurken annesi onun kendisiyle birlikte mırıldandığını fark edecektir. Bu dönemde şarkılı ve sesli kitaplar yanında, tekrarların olduğu kafiyeli şiirler de bebeğin ilgisini çekecektir. Kitaptaki resimleri parmağıyla göstermek ve onlara dair bir şeyler dinlemek çocuğun çok hoşuna gider.

İki yaşına doğru bebeklerin birkaç kelimelik cümleler kurduğu görülür. Kitaplar artık bebek için eğlendirici olmaya başlar. Kitaptaki resimlere bakarak sorular sorar ve böyle zaman geçirmekten hoşlanırlar. Artık tek kelimedenden ziyade resimleri anlatan birkaç kelimenin oluşturduğu kısa cümleli metinler çocuğun dikkatini çeker. Annenin çocuğun oyunlarına bakarak ilgilendiği konuları belirlemesi, buna dair kitaplar alması çocuk açısından ilgi çekici olacaktır. Bu yaşlarda çocuklar kendilerine kitap okunmasından çok hoşlandıkları hâlde anneler çocuklarının neden kitap dinlerken çok çabuk sıkıldığını merak ederler. Ce-

vabı bilmek anneleri rahatlatacaktır: Çocuklar kitapları sevseler de, ilgi süreleri hâlâ çok kısadır. Bu yüzden seçilen hikâyenin de kısa olması tercih edilmelidir. Günde bir kez uzun süreli kitap okuma yerine, kısa hikâyeleri farklı zamanlarda birkaç kez okumak daha zevkli olacaktır. Böylece çocuğun sıkılması riski de ortadan kalkmış olur.

Yine bu yaşta farklı malzemelerden yapılmış “dokun ve hisset kitapları” çocukların ilgisini çeker. Çocuklar kitap sayfasındaki resme dokunurken, duyu organları aracılığıyla kitap sayesinde dünyayı tanımış olurlar. Çocuk köpeğin tüyelerine, bir yağmurluğa ve kadife bir elbiseye v.b. dokunabilir.

İki ile üç yaş arasındaki çocuklar resimli kitaplardaki bazı ayrıntıları fark edebilirler, ayırt edebilirler. Okunan hikâyeyi istekle dinlerler. Yetişkin çocuğa kitap okumanın yanı sıra, resimlerle ilgili sorular sorması ve onlarla ilgili hikâyeler anlatması için çocuğu cesaretlendirmelidir. Bu çalışma çocuğun sebep sonuç ilişkileri kurma ve olayları sıralama becerisini geliştirir.

Bu yaş çocuk kitaplarında kısa bir metin vardır ve bu metin resimlerle anlatılmaktadır. Kitap sayfalarında tek bir resim değil birkaç resim yer almaktadır. Çocuk metinde sözü edilen nesnelere, kahramanları mutlaka resimde görmek ister. Yetişkinlerin çocuğa kitap alırken buna dikkat etmeleri gerekir, yoksa sorulan sorulara cevap vermekte zorlanabilirler. Resimlerde kullanılan çizgilerin yuvarlak ve sevimli olması kitabı daha ilgi çekici hâle getirir. Sert ve keskin çizgilerin kullanımı çocuğu olumsuz etkileyebilir. İlk bir iki yılda renkler, çocuğun resimlere dikkatini yoğunlaştırmasını sağladığı için renk seçimleri çok önemlidir. Genelde canlı ve parlak renkler tercih edilmelidir.

Kitap seçiminde ebeveyn; çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alırken, metninden önce kitabın görselliğinin çocuğun dikkatini çektiğini unutmamalıdır. 0-3 yaş kitaplarında sayfaların tamamı resimlidir. Çocuğun estetik zevkinin geliştiği bu dönemde kitap seçiminde resimlere çok dikkat etmek gerekir.

0-3 yaş arası için yapılacak kitap seçiminde çocuğun gelişim aşamalarının -motor gelişim, dil gelişimi, zihinsel gelişim gibi- yetişkin tarafından bilinmesi ve çocuk kitaplarının bu gelişim aşamaları ile uyumlu olmasına dikkat edilmesi, çocuğun ilgi alanlarının gözlemlenerek belirlenmesi kitap seçimindeki en önemli unsurları oluşturur. Bunların dışında aynı zamanda dil gelişimini destekleyecek bir kısım etkinlikler de, kitap okuma alışkanlığı kazandırmakta faydalı olacaktır.

Ebeveynlere kolaylık sağlayacak bazı öneriler:

Araştırmalar dil gelişimi ile okumayı öğrenmek arasında kuvvetli bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Eğer çocuk kendisine söylenenleri anlayabilir ve kendi düşüncelerini de düzgün bir şekilde ifade edebilirse, iyi bir okuyucu olmaya adaydır. Sözcüklerle haşır neşir olmamış bir çocuk, onları yazılı olarak gördüğünde güçlük çekebilir. Bebeklikten itibaren her fırsatta çocukların kelime hazinesi geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Altını değiştirirken ya da banyo yaptırırken bebekle konuşmak, yürüyüş yaparken çevresindekileri -kuşlar, ağaçlar v.s.- bebeğe göstermek ve konuşmalar esnasında normal ses tonu ve sözcük yapısı kullanmak önemlidir. Bebekler yetişkinlerin sandığından daha fazlasını anlar.

Anne-baba konuşurken bebekle göz göze gelmeye çalışmalı ve gerekiyorsa çocuğun yüzünü kendine doğru çevirmelidir. Konuşurken gülümsemeyi ve başını sallamayı ihmal etmemelidir.

Yetişkin, bebeğin sevdiği şarkıları ya da kendi uydurduğu şarkıları söyleyerek onun ilgisini çekebilir.

Anne-baba bebekle her gün bir kitabı paylaşıp ona kitabın resimlerini göstererek metinleri okuyup anlatabilir. Bu anlatımlar her zaman kitaptaki yazılı metinler aracılığıyla olmayabilir. Bebeğin hoşuna gidecek güzel öyküleri kendisi oluşturarak, seslerle, yeni sözcüklerle tanıştırabilir ve onu eğlendirebilir.

Özellikle uyku öncesinde ya da sakın herhangi bir saatte, kalın sayfalı, kolay yırtılmayan, temizlenebilen kitapları, kumaştan yapılmış ya da sesli düzenekleri bulunan kitapları bebeğe gösterip anlatmak ve ona dokunmasını sağlamak uygun olacaktır. Bu, bebeklerin dokunma duyularını geliştirir.

Okuma zamanı bir nevi kucaklaşma zamanı hâline gelirse daha verimli olur. Kitap okurken bebeğe dokunmak, resimleri göstermek ve onun da resimlere dokunmasına, ses çıkarmasına, bir şeyler anlatmasına, kendini ifade etmesine yardımcı olmak önemlidir. Yetişkin, çocuğu dinlediğini ona hissettirmelidir. Çıkarttığı sesleri, heceleri ve anlamsız bazı sözcükleri dikkatle dinleyerek, benzer sesleri çıkartarak, bebeğe dinlediğini ve yaptıklarından hoşlandığını hissettirmek mümkündür.

Anneler bebeklerine günlük yaşantılarıyla ilgili öyküler anlatabilirler. Kendi deneyimlerini, değerlerini bebekleriyle paylaşmaları için hiçbir zaman erken değildir.

2- Okul Öncesi Dönem

Ailenin çocuk ve kitap ile kurduğu ilişkide, kitap okuma alışkanlığı kazandıran unsurları üç başlık içerisinde değerlendirmek mümkün olabilir.

Bunları kitap seçiminde dikkat edilmesi gerekenler, çocuklara kitap okurken dikkat edilmesi gerekenler ve çocuklarla beraber yapılabilecek etkinlikler olarak isimlendirebiliriz.

A. Kitap Seçiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Öncelikle çocuğun yaşına uygun kitaplar seçme konusunda anne-babalar dikkatli olmalıdır. Yaşının altındaki kitaplar basit kaldığı için çocuk bunlardan hoşlanmayacak, yaşının üzerindeki kitapları da kavramakta zorlandığı için sıkılacaktır. Yetişkinin çocuğun gelişim özelliklerinden haberdar olarak seçeceği kitapların kalitesi ve uygunluğu, çocuğun kitabı sevme tutumunu etkileyecektir. Kitabın çocuğa uygunluğu hem içerik açısından, hem de görsel olarak değerlendirilmelidir.

Yetişkinin kitabı almadan önce ve/veya çocuğa okumadan önce mutlaka kendisinin okuyup değerlendirmiş olması gerekir. Anne-babalar bu değerlendirmede tek bir temanın işlenip işlenmediğine, temanın basit ve açık olup olmadığına, çocuğun temadan bir sonuç çıkarıp çıkaramayacağına bakmalı; konu içerisinde verilen örneklerin çocuğa uygun biçimde verilip verilmediğine, seçilen konunun çocuk için ilgi çekici olup olmadığına, kahramanların özelliklerinin çocuk tarafından benimsenip benimsenmeyeceğine, çocuğu olumlu yönde etkileyen iyi bir model olup olmadığına karar vermelidir. Okul öncesi kitaplarda kahraman sayısı da önemlidir. Çok sayıda kahraman ve kahraman özelliği, model almada çocuk için güçlük oluşturabilir. Olayın birkaç kahraman üzerinden anlatılması çocuğun olay bütünlüğünü kavramasını kolaylaştırır. Kitap seçen bir yetişkinin bunları da gözden kaçırmaması gerekir.

Canlı ve ritmik anlatımlar küçük çocuklar için her zaman idealdir, çocuğun dikkatini yoğunlaştırmasını kolaylaştırır.

Çocuğa kitap alan yetişkin kitabın ağırlığından sayfa sayısına, kullanılan resimlere, kapağına, mizanpajına, fontun ve puntonun çocuk için uygunluğuna kadar birçok unsura dikkat etmelidir. Kitap seçimi esnasında kitapların, çocukların estetik duygularının gelişmesindeki rolü unutulmamalıdır.

Çocuğun ilgi alanlarına uygun kitap seçmek, çocuk kendi istediği kitabı alacak yaşa gelene kadar anne-babanın en önemli sorumluluklarından ve kitap sevgisini tetikleyen en önemli faktörlerden biridir. Çocuğun neden, nasıl ve niçin şeklindeki sorularından onun ilgi alanlarını saptamak mümkündür. Bu şekilde çocuğun ilgi alanlarına uygun kitaplar seçilebilir. (uçaklar, tekneler, iş makineleri... kedi, aslan, yunus... deniz, ay, yıldızlar...) Çocuk, ilgi alanlarıyla ilişkili kitaplarla daha çok ilgilenecek ve sıklıkla anne-babasının o kitabı okumasını isteyecektir.

B. Çocuklara Kitap Okurken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Sesli okuma aktiviteleri, çocukların duyduklarına dair soru sorduğu, yetişkinin sorularına cevap verdiği ve okunanlara yönelik yorum yaptığı durumları içerecektir.

Tüm bunlar çocuk için eğlenceli olmalıdır. Böylece "Çocuğa ne okumalıyım?" sorusuna verilecek ilk cevap bulunmuş olur: "En hoşuna gidecek şeyler."

Okuma esnasında mümkün olduğu kadar jest ve mimik kullanmak, farklı karakterleri farklı ses tonu ile okumak daha eğlenceli ve dikkat çekici olacaktır. Çocukların hoşlarına gidecek yeni kelimeleri vurgulamak ve oyunlaştırmak, kitap okuma işini daha zevkli hâle getirecektir. Hem çocuk, hem de yetişkin açısından...

Çocuğun okunanlara ilgisiz kaldığı dönemler de olacaktır. Bu tür durumlarda okumaya devam etmenin bir faydası yoktur. Çocukların çoğu için uykuya gitmeden önce sıcak yataklarında anne-babanın sesinden bir şeyler dinlemek günün en zevkli anıdır. Kitap okumak için bu zamanı değerlendirmek uygun olacaktır.

Çocuğun tecrübeleri ve ilgi alanları ile ilişkili kitap seçilirse, onu aktif hâle getirmek kolaylaşır. Oyuncak ayısı olan bir bebeğe, aylarla ilgili bir kitap ya da deniz kenarında sık bulunmuş bir bebeğe denizle ilgili bir kitap, üç tekerlekli bisikletini seven çocuğa bisikletin kahraman olduğu bir kitap okunursa onun ilgisini çekmek, katılımını artırmak daha kolaylaşır. Öte yandan söz konusu kitaplar yetişkine çocuğu ile konuşmak için gereken ideal fikirleri ve konuları da hazırlayacaktır.

Kitabı dinleyen çocuğa sorulacak her soru, kesinlikle onu konuşmaya teşvik eden bir davetiye niteliği taşımalıdır. Ebeveyn çocuğun da kendisine soru sormasını sağlamalı, çocuğun sorularına istekli bir şekilde açıklama getirmelidir. Kitapların içinde çocuğun net olarak kavrayamayacağı kısımlar olduğunda, çocuk gönül rahatlığı ile sıklımadan açıklama isteyebilmelidir.

'Ne olacak', 'Ne oldu', 'Nasıl' ve 'Niçin' gibi sorular, sohbet ortamı oluşturmak açısından oldukça faydalıdır. Ama unutulmamalı ki, soruların zorluk derecesi, çocuğun anlayış kapasitesine ve yaşına uygun olmalıdır.

"Balon ne renkti?" "Bu hayvanın adı ne?" gibi tek kelime ile cevap verilecek soruların, çocuğun konuşmaya yönlendirilmesinde fazla bir etkisi yoktur. Ancak konuşmayı başlatabilirler. 'Niçin' ve 'Nasıl' tipi sorular, çocuğu keşfedici cevaplar vermeye ve yorum yapmaya teşvik etmesi bakımından tercih edilmelidir. Doğru cevaba kilitli sorular yerine, çocuğa hissettiklerini söyletecek tarzda sorular sormak daha uygundur. Eğer çocuk başlangıçta 'Niçin' sorusu ile ne kast edildiğini anlamıyorsa, zaman içinde anlayışının gelişeceği düşünülmelidir.

"Eğer resimdeki çiftçi sen olsaydın ne yapardın?" gibi hikâyedeki kahramanın bakış açısı ile cevap verilecek sorular sormak, çocuğun bir başkası yerine düşünmesini sağlayacak, hayal gücünü geliştirecek ve hikâyeyi ne oranda anladığına dair yetişkine ip uçları verecektir.

'Evet' ya da 'hayır' şeklinde cevap verilecek sorular çocukta sıkıştırıldığı izlenimini uyandırdığı için pek tercih edilmemelidir.

Yetişkin sorduğu soruları kademe kademe zorlaştırmalıdır.

Çocuk dinlediği kitap ile ilgili bir ön bilgiye sahip değilse anlamakta zorlanacaktır. Bu nedenle de çocuğa konuyu anlaması için tekrar tekrar açıklama yapmak gerekir.

Okumaya başlamadan önce kitabın geneli hakkında çocukla konuşmak daha faydalıdır. Böylece çocuğa, sunulan yeni kavramları anlayabilmesi için gereken ön bilgi verilmiş olur. Bunun için kitaptaki resimler gündelik hayatla bağlantı kurularak kullanılabilir.

Çocuğu övgülere bağımlı hâle getirmeden 'aferin', 'iyi yaptın' gibi taktir ifadelerini kullanmada yetişkinler cimri davranmamalıdır. Yetişkinin de yapılan çalışmadan zevk aldığını çocuğa hissettirmesi çocuk açısından önemlidir.

Kitap okurken her zaman fizikî olarak yetişkin ve çocuk aynı seviyede olmalı ve göz teması kurulmalıdır.

C. Çocuklarla Birlikte Yapılabilecek Etkinlikler

Yetişkin, çocuğun öğrenme heyecanını her yeni becerisinde onunla paylaşma çabası içinde olmalıdır.

Çocuğun günlük televizyon seyretme süresi sınırlandırılıp dikkatle seçilen programlar izlettilererek gördükleri hakkında çocukla konuşulabilir.

Çocuğun sık sık kütüphaneye ve kitapçılara gitmesi, etrafı dolaşp kitaplara bakması bu ortamdan zevk almasına yardımcı olacaktır. Kütüphaneden eve ve evden kütüphaneye kitap taşınması için özel bir çantaya sahip olması çocuğun taşıdığı kitabı ve ortamı benimsemesini kolaylaştıracaktır.

Ev içerisinde çocuğun kitapları için ayrı bir köşe hazırlanırsa, çocuk 'benim kitaplarım' fikrini daha kolay benimseyecektir. Bu kütüphanenin alt rafı (çocuğun boyununa erişebileceği bir raf), odanın bir köşesine konulmuş bir sepet ya da bir kutu olabilir.

Kitap ve dergilerin ev içerisinde kolay görülebilecek şekilde yerleştirilmesi, onların evin ve ailenin bir parçası hâline gelmesini sağlar.

Çocukları tiyatro oyunlarına, kukla gösterilerine, müzikal gösterilere götürmek onların zihin ve hayal dünyalarını uyarır, geliştirir. Bu da çocukların hayalî kurguları kavramalarını kolaylaştırır.

Yetişkin, çocuğu öyküler uydurması, oyuncaklarını ya da kuklalarını kullanarak rol yapması için desteklemelidir. Hatta çocukla birlikte şarkılar, şiirler uydurup ailenin diğer üyelerine gösteriler yapabilir ya da birlikte oynayabilirler.

Çocuğun en sevdiği öyküler ve şarkılar bir kasete kaydedilip yolculuklarda ya da anne-babası yanında dinlemesi için hazır bulundurulabilir. Böylece onun sözcük dağarcığının gelişmesi ve yeni şeyler öğrenmesi de sağlanmış olur.

Bir yere giderken, yetişkin yanında hem kendisi hem de çocuk için kitap ya da dergi taşıyabilir. Özellikle uzun kuyruklarda beklerken ve seyahat sırasında bunlardan faydalanabilir.

Anne babalar çocuğa uygun durumlarda kitap, kaset, CD armağan edip onun da başkalanna armağan etmesini sağlayabilir.

Çocuklar aynı hikâyeleri tekrar tekrar dinlemekten sıkılmadıkları için ebeveynler de aynı hikâyeleri tekrar tekrar okumaktan sıkılmamalıdır. Sevilen bir kitabı tekrar okumak eski bir arkadaşı ziyaret etmek gibidir ve her şey aynı kalacak duygusunu pekiştirir.

Okuma seansları sırasında rahatsız edilmemek için tedbir alınmalı, bu özel zaman sadece çocukla geçirilmelidir (telefonu kapamak v.b).

Okumak ailenin günlük faaliyeti hâline gelmeli, kitap okuyan anne ve baba çocuk için çok tanıdık bir manzara olmalıdır. Çocuk anne ve babasının kitap okumaktan ve yeni şey-

ler öğrenmekten keyif aldığını gördüğünde, o da kitapları sevecek ve kendisine okunmasını isteyecektir.

3- Okul Dönemi

Çocuk okula başladıktan sonra da onunla birlikte okumaya devam etmek çok önemlidir. Öğretmenler çocuklara okumayı öğretirler ama okumayı zevkli ve anlamlı bir alışkanlık hâline getirmek, yaşamının önemli bir parçası yapmak aile bireylerinin tutumu ve çabasıyla mümkündür.

Çocuğun okuma becerisi ilerledikçe, anne-babasına, kardeşlerine, yakın arkadaşlarına ya da oyuncaklarına kitap okuması sağlanabilir. İlgisini çeken öykülerin bazılarını kendi başına okuması zor olabilir. O zaman çocuğun yetişkinden gelecek yardıma ihtiyacı olacaktır. Okuma becerisi yeterince gelişmemiş çocuklar için, resimlerini göstererek kitabı yetişkin okuyabilir. Daha sonra çocuğa, okuduğu öyküyle ilgili sorular sorarak, resimler göstererek öyküyü daha iyi anlamasını sağlayabilir. Hatta öykü hakkında fikri sorularak sevdiklerini veya sevmediklerini ifade etmesine fırsat verebilir.

Çocuk okumaya başladığı zaman, bu yeni becerisini denemesi için reklâm levhaları, sokak isimleri, lokantadaki yemek mönüleri, kutulardaki yazılar v.s okutturulabilir.

Akrabalarından, çocuklara kartpostal, çeşitli yazılı ve resimli kartlar göndermeleri ve göstermeleri istenebilir.

Çocuğun beslenme ya da sırt çantasına, odasına, banyoya, yatağına, pantolonunun cebine "Bugün bana yardım ettiğin için teşekkürler" gibi anne ve babasından gelecek notlar konabilir.

Çocukla beraber bayram kartları, kutlama günleri davetiyeleri hazırlanabilir. Bu mesajlar, dergilerden kesilmiş harfler ya da sözcükleri kartona yapıştırılarak oluşturulabilir.

Çocukla birlikte alışverişe ya da gezmeye gidildiğinde bir kitapçıyı ya da kitap-dergi reyonunu ziyaret etmek ihmal edilmemelidir.

Çocuğun yaşı ilerledikçe günlük tutması sağlanabilir. Her gün yaptıklarını basit cümlelerle yazmaya başlayabilir. Ona bunun için özel bir defter armağan edilebilir. Çocuk bu deftere yazı yazmanın yanı sıra, çizimler, resimler, fotoğraflar, kurutulmuş çiçekler, pullar gibi eklemeler de yapabilir.

Yetişkin, çevresinde kütüphane varsa, çocuğun ödünç kitap almasını destekleyebilir. Bu imkânların olmadığı durumlarda diğer ailelerle işbirliği yaparak, çocukların birbirinden ödünç kitap almaları teşvik edilebilir.

Yetişkin çocuğun okuduklarını kendisi ile paylaşması için onu yüreklendirmelidir.

Çocuğa kitap okuması için gereken çabayı göstermediğini vurgulamak yerine, kitap okuduğunda onu destekleyerek motive etmek her zaman daha iyi sonuç verir. Olumsuz değil, olumluya dikkat çekmek gerekir.

Çocuğun yaşına uygun bir dergiye abone olması ya da böyle bir yayını düzenli bir şe-

kilde takip etmesi için anne-baba yol gösterici olmalıdır. Dergi örneklerini çocuk adına bir araya getirmeli, en uygun seçimi yapması için ona yardımcı olmalıdır. Ayrıca yetişkinlerin de kısa ve/veya uzun süreli yayınları takip etmesi çocukların dikkatini çekecek ve bu konuda onlara yardımcı olacaktır.

Çocuğun odasına bir başucu lambası alınması iyi olur. İyi aydınlatılmış bir yerde kitap okumak daha kolaydır. Çocuğa kitap okuduğu sürece on beş dakika daha geç yatmasına izin verileceği söylenirse, bu bir hayli işe yarayacaktır.

Tüm aile bireyleri ilginç buldukları yazıları birbirleriyle paylaşabilirler. Hatta bu yazılar kesilip oluşturulabilecek aile ilân panosuna iğnelenebilir.

Bütün ailenin katılacağı yüksek sesli okuma oturumları düzenlenebilir. Küçük çocuklardan gençlere ve anne-babalara kadar herkesin zevk alabileceği kitaplar seçilebilir, sıra ile tüm aile kısa bölümler okuyabilir ve bu saatler ailece geçirilecek güzel, eğlenceli dakikalara dönüştürülebilir.

Her gün belirli bir zaman dilimi (on beş dakikadan bir saate kadar) anne-babanın ve çocukların birlikte oturarak kitap okumaları için ayrılabilir. Bu etkinliğe tüm ailenin katılması için gayret gösterilmelidir. Televizyon yerine bir kitabın kapağı açılabilir, okumayı bilmeyen küçükler ise resimli kitaplara ya da fotoğraf albümlerine bakabilirler. Mümkünse anne ya da babalarının sesinden kaydedilmiş masal kasetlerini, kitapların resmine bakarak kulaklıkla da dinleyebilirler. Böylece ailenin okuma saatine katılmış olurlar.

Okuma saatlerinde çocukların hoşlandığı kitapları okumalarına izin verilmelidir. Böylece çocuklar bu aile etkinliğine daha istekli katılabilirler. Yetişkinlerin tercih etmediği bazı kitapların çocuklarda kitap okuma alışkanlığı kazandırdığı da bir gerçektir -çizgi romanlar gibi.-

Çocukların belli bir yazara veya kitap dizisine tutkuyla bağlandığı durumlarda endişeye kapılmamak gerekir. Bu şekilde, isteksiz bir okuyucu en çok ihtiyaç duyduğu beceriyi yani okuma alışkanlığını kazanır.

Çocukların okuma alışkanlığı kazanması için hiçbir zaman çok geç değildir. Çocuğun ilgi duyduğu konuları -sinema, müzik, spor, moda- kendi yaş grubuna hitap eden bu alanlardaki en son gelişmeleri ve ünlüler ile ilgili yazılar içeren dergileri ve kitapları izlemesi sağlanarak kitap okuma alışkanlığı adına bir başlangıç yapılabilir.

Araba gezileri ve tatiller de kitap okumak için uygun zamanlardır. Okumaya yeni başlayanlar, yoldaki işaretler, ilân panoları ve dükkân isimleri gösterilerek okumaya teşvik edilebilir. Uzun yolculuklarda harita, atlas ve rehber kitap okumak da eğlencelidir. İsteksiz bir okuyucunun ilgisini, çok iyi bir kitabı yolculuk sırasında ona kasetten dinleterek çekmek mümkündür.

Televizyon kullanılarak isteksiz bir çocuk güdülenebilir. Çocukla beraber gazetede ki televizyon programları ve açıklamalar okunabilir. Çocuk kendisine tanınan bir saatlik sü-

reyi bu şekilde kendi programlarını seçerek doldurabilir. Sinemalaştırılmış kitapların filmle-ri izlendikten sonra, o kitap aranıp bulunabilir. Çocukların filmi beğenmeleri kitabı okuma isteklerini artıracaktır. Daha sonra aynı yazarn diğer kitapları da taranabilir. Doğa ile ilgili belgeseller aracılığı ile de çocuklar kaynak kitaplarla tanıştırılabilir. Gezi programları sayesinde ise çocuklar yeni ülkeler ve insanlarla tanışır. Böyle bir programı izledikten sonra bir duvar haritasını ya da bir küreyi kullanarak programda sözü edilen yeri bulabilir veya bir ansiklopediden o yerle ilgili daha geniş bilgi elde edebilmeleri için anne-babalar çocuklara yardımcı olabilir. Bu ülke ya da yöre ile ilgili halk masalları içeren bir kitap da belgeselden sonra çocuğun ilgisini çekebilir.

Eğer çocuk kendi kendine okumak istemiyorsa kitabı ona yetişkin okuyabilir. Çocuk yavaş yavaş kendi başına okur hâle gelebilir. Ama anne-baba yine de ona okumayı sürdürmelidir. Bundan vazgeçmemek çok önemlidir. Bu şekilde anne-baba sadece çocukla birlikte eğlenmekle kalmaz, aynı zamanda da ilgisini onun üzerine yoğunlaştırmış olur. Anne ya da babanın tüm dikkatini kendi üzerine toplamak çocuk için büyük bir başandır. Bunun yanında çocukların bu hoş paylaşımı okuma ile özdeşleştirmesi daha da hoştur.

Tüm bu aile etkinlikleri yanında 'çocuğun kitabı sevme ve kitap okuma alışkanlığı kazanmasında' en önemli unsurun, kendisine model aldığı anne-babası olduğu unutulmamalıdır. Anne-babanın okuma sıklığı, kitap okurken aldığı lezzet, bilgi ile birlikte hissettiği heyecan, çocukların gözünden asla kaçmayacaktır.

Oturum Başkanı – Çok teşekkür ediyorum. Şahsen çok yararlandım. Alandan elde ettiği somut verilere dayanarak, uygulanabilir, kullanılabilir bilgiler sundular.

Bu tebliği dinlemek bize, neden okuma özürlü bir toplum olduğumuzu da tahlil etme imkânı sağladı.

Sevde Hanımın konuşmasından anne babanın çocuk için örnek olduğu ve çocuk eğitimi konusunda uzman olması gerektiği, altı çizilmesi gereken bir konu olarak ortaya çıktı.

Evet, biz kadını cehalete mahkûm etmiş bir toplumuz; yani, sadece bu noktayı düşünmemiz bile, çocuklar konusunda nasıl bir çıkmaz içinde olduğumuzu anlamamız için yeter. Evet, çocuğu anlayacak belli bir birikimin, altyapının olması lâzım. Anneler ve babalar olarak biz bu konuda yeterli düzeyde değiliz maalesef.

Sözü hemen bu tebliğin ilk müzakerecisi Dr. Melike Günyüz Hanımefendiye veriyoruz. Buyurun efendim.